

їнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (1 квітня-12 трав. 2024 р.). Львів – Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 69-71.

2. Родіонов Є. О., Філіппова В. Д. Теоретичні засади соціальної взаємодії влади та суспільства в сучасних умовах державотворення. Вісник ХНТУ. 2023. №3 (86). С. 171-175.

3. Федіна Н., Шевченко С. Євроінтеграція як складова одиниця державотворення. Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції: збірник тез доповідей учасників учасників VIII Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 08 груд. 2022 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 211-214.

Дяченко Інна Олександрівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 402 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Науменко Сергій Геннадійович,

доцент кафедри економіко-правових дисциплін ННПП НАВС, доктор філософії в галузі права

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Економічна конкуренція відіграє ключову роль в ринковій економіці як важливий елемент механізму її саморегулювання та водночас як невід’ємний елемент її функціонування. Нормативно-правові документи провідних країн світу приділяють значну увагу регулюванню конкурентних відносин в економіці та запобіганню монополізації. Уряди та антимонопольні органи Сполучених Штатів та Європейського Союзу постійно вдосконалюють нормативне забезпечення проконкурентної політики та проводять широку роз’яснювальну роботу серед суб’єктів господарювання та споживачів щодо необхідності підтримки економічної конкуренції та протидії монополіям.

На офіційному сайті Білого Дому зазначається, що здорова ринкова конкуренція є фундаментальною для функціонування економіки США. Основна економічна теорія демонструє, що коли фірмам доводиться конкурувати за клієнтів, це призводить до зниження цін, вищої якості товарів і послуг, більшої різноманітності та більшої кількості інновацій. Конкуренція має вирішальне значення не лише на товарних ринках, а й на ринках праці. Коли компанії конкурують, щоб залучити працівників, вони повинні збільшити винагороду та покращити умови праці [1]

У праві Європейського Союзу відносини у сфері захисту конкуренції були прописані ще положеннями Договору про заснування Європейського Співтовариства. Фундаментальні норми декларації Договору та спеціальні економічні розділи, зокрема розділ VI «Спільні правила щодо конкуренції», підрозділ 1 «Правила конкуренції» визначають економічну систему Спільноти як «економіку відкритого ринку з вільною конкуренцією та спільними

правилами конкуренції». Держави-учасники визнають, що усунення наявних перешкод потребує узгоджених дій, щоб гарантувати постійний розвиток, збалансовану торгівлю та чесну конкуренцію, систему, що забезпечує неспотворену конкуренцію на міжнародному та внутрішньому ринку [2].

Надалі принципи конкурентної політики були закріплені у відповідних договорах, регламентах чи директивах ЄС, головним чином в фундаментальному Договорі про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями (статті 101-106).

Наведемо основний перелік нормативних документів ЄС в сфері захисту економічної конкуренції.

Політика в галузі конкуренції (англ. Competition policy)

НАЗВА	Дата прийняття/ набрання чинності	Статус
Директива 2014/104/ЄС Європейського парламенту та Ради від 26 листопада 2014 року про деякі правила, що регулюють дії щодо збитків відповідно до національного законодавства за порушення положень законодавства про конкуренцію в державах-членах та Європейському союзі	26.11.2014/ 25.12.2014	Чинна
Директива Комісії 2008/63/ЄС від 20 червня 2008 року щодо конкуренції на ринках телекомунікаційного термінального обладнання	20.06.2008/ 11.07.2008	Чинна
Директива Комісії 2002/77/ЄС від 16 вересня 2002 року щодо конкуренції на ринках мереж та послуг електронних комунікацій	16.09.2002/ 07.10.2002	Чинна
Директива Комісії 2006/111/ЄС від 16 листопада 2006 року про прозорість фінансових відносин між державами-членами та державними зобов'язаннями, а також про фінансову прозорість у межах певних зобов'язань	16.11.2006/ 20.12.2006	Чинна

Важливість та пріоритетність питання захисту конкуренції для українського права та суспільних відносин підкреслює зобов'язання держави забезпечувати захист конкуренції у підприємницькій діяльності, яке прописане в Конституції України. Також Конституція декларує, що в Україні не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція [3].

Фінансовий сектор, зокрема банківська діяльність, як одна з провідних та стратегічних галузей економіки, є також критично важливою для регулювання конкурентних та антимонопольних відносин.

На думку Світового банку глобальна фінансова криза відновила інтерес політиків і науковців до банківської конкуренції та ролі держави в політиці конкуренції (тобто політики та законів, які впливають на ступінь конкуренції банків). Дехто вважає, що зростання конкуренції та фінансові інновації на таких ринках, як субстандартне кредитування, сприяли фінансовій кризі. Інші занепокоєні тим, що криза та державна підтримка найбільших банків посилили банківську концентрацію, зменшивши конкуренцію та доступ до фінансування та потенційно сприяючи майбутній нестабільності через проблеми «морального ризику», пов'язані з установами, які є занадто великими, щоб збанкрутувати [4].

Як і в інших галузях, конкуренція в банківській системі є бажаною для ефективності та максимізації суспільного добробуту. Однак, завдяки його ролям і функціям, є деякі властивості, які відрізняють його від інших галузей. Важливо не лише переконатися, що банківський сектор є конкурентоспроможним та ефективним, але й стабільним.

Правову основу забезпечення конкуренції в банківській системі України становлять Конституція України, закони України щодо захисту економічної конкуренції та протидії монополізації, «спеціальне банківське законодавство», міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, укази Президента України, акти Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України.

Визначене законодавством України поняття недобросовісної конкуренції, а саме «будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності» [5], може мати місце та правозастосування в банківській діяльності, зокрема, за напрямками правопорушень в трьох «блоках» (видах) такої конкуренції:

- неправомірне використання ділової репутації;
- створення перешкод суб'єктам господарювання та досягнення неправомірних переваг у конкуренції;
- неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці [6].

У 2020 році Антимонопольний комітет України провів дослідження ринку банківських послуг у контексті порушення принципу конкурентного нейтралітету. Ключовий об'єкт дослідження - обґрунтованість існування виключних повноважень банків державного сектору на обслуговування окремих сегментів ринку. АМКУ визначив поточну ситуацію щодо конкуренції в банківському секторі як «не ідеальну» [7].

В банківському секторі ЄС та США частка державного (публічного, муніципального) капіталу є незначною або взагалі відсутня. Враховуючи цей факт, а також традиційну відданість приватному сектору в економічній культурі провідних країн світу, наявність привілеїв для держбанків вважається неприпустимою як в нормативних документах, так і в академічній літературі [8].

Висновок. Враховуючи європейський вектор руху країни необхідно прагнути вдосконалювати законодавство, зокрема, у сфері конкурентних та антимонопольних відносин.

Законодавче забезпечення економічної конкуренції в цілому в Україні є достатнім.

Зважаючи на відносно велику кількість банків в Україні на даний час та значну концентрації капіталу та клієнтської бази в провідних банках, зокрема, з державним капіталом конкуренцію в банківському секторі потрібно розвивати та вдосконалювати. Враховуючи те, що на лютий 2025 року частка чистих активів держбанків складає 53.3%, а частка держбанків у коштах населення 63.3% [8], вважаємо за доцільне посилення уваги Антимонопольного комітету України до регулювання та впливу на ринку банківських послуг з метою стимулювання конкурентних відносин, недопущення неправомірного використання конкурентних переваг, зокрема державними банківськими установами, недопущення монополізму в певних сегментах банківських послуг та стимулювання розвитку національного банківського сектору із приватним капіталом.

Таким чином, можна зробити висновок що рівень концентрації в банківській системі України підвищується з одночасним зниженням рівня конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Адміністрації США (Білий Дім). URL: https://www.whitehouse.gov/cea/written-materials/2021/07/09/the-importance-of-competition-for-the-american-economy/#_ftn1
2. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства): Міжнародний документ від , розділ VI, підрозділ 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/stru#Stru>
4. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/gfdr-2016/background/banking-competition>
5. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Науменко С. Г., Лісовол О. М. Нормативно-правове регулювання конкуренції на ринку банківських послуг. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 2. Ужгород, 2024. С. 324-330. УДК 336.7 DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.49>. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/51.pdf>
7. Дослідження ринку банківських послуг: бар'єри на шляху розвитку конкуренції: Офіційний сайт Антимонопольного комітету України: URL:

<https://amcu.gov.ua/news/doslidzhennya-rinku-bankivskih-poslug-baryeri-na-shlyahu-rozvitku-konkurenciyi>

8. Огляд банківського сектору. Лютий 2025: Національний банк України.
URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2025-02.pdf?v=12.

Калінюк Олена Олегівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 4-КП «Психологія» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Христюк Оксана Сергіївна,

старший викладач кафедри психології ННПП НАВС, магістр психології

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ УЧАСТІ ОСОБИСТОСТІ У ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ

Становлення сучасного українського цифрового суспільства супроводжується зміною звичних форм соціальної взаємодії людей. Дедалі більша інтеграція соціальних мереж у повсякденне життя людини призводить не тільки до трансформації інформаційних та комунікаційних потоків, а й суттєво впливає на психологічні аспекти громадянської активності. Зокрема, на думку О. Агаркова, соціальні мережі формують новий тип самоідентифікації, що часто залежить від схвалення віртуального оточення і є динамічно змінним [1, с. 74]. Водночас, як стверджує О. Синовець, у таких мережах відбувається постійна самопрезентація особистості, що виконує функцію управління враженнями і є важливим фактором активної участі в соціальному житті [2, с. 25–33]. Дослідниця І. Петровська наголошує на тому, що громадянська ідентичність є динамічним конструктом, що формується в процесі взаємодії з соціальним середовищем, зокрема й у цифрових просторах [3]. Л. Котлова, І. Долінчук та Н. Хоменко зазначають, що саме потреба в соціальному схваленні, відчуття включеності в інформаційне середовище та практично постійний доступ до новин сприяють зростанню активності користувачів у суспільному житті [4]. Необхідно відмітити, що соціальні мережі можуть виступати не лише каналом комунікації, але й середовищем для укріплення чи, навпаки, фрагментації ідентичності, що має значення для громадянської участі. На думку дослідників, соціальні мережі сприяють залученню осіб до соціальних процесів через дію наступних психологічних механізмів:

1) Мотиваційна активація. Цифрові платформи допомагають задовольняти потребу особистості в самовираженні та визнанні.

2) Емоційний вплив. Психологічне залучення значною мірою зумовлене емоційною насиченістю контенту – історії, фото, відео створюють ефект